

Національна ідея в економічному вимірі

Національна ідея – це неформальний комплекс установок щодо формування, відтворення і розвитку певної країни, нації та держави. Вона може бути втілена у життя у вигляді окремих законодавчих та нормативних актів, щоденної поведінки її громадян, економічних суб'єктів та органів державної влади.

Складові національної ідеї є основою самоусвідомлення і логіки національно-економічного мислення, яке базується на незаперечних соціально-економічних аксіомах незалежного розвинутого суспільства, тобто випливає:

- із самоусвідомлення кожною людиною того, що вона є продуктом певної національної спільноти і носієм рис її самоорганізації, державного ладу, мови, культури, моралі, інтелекту, побуту тощо: людина не може існувати поза самоорганізованою спільнотою людей, самовідтворюватися, саморозвиватися і задовольняти соціальні потреби; самовідтворювана спільність людей характеризується відповідним ставленням кожної людини до забезпечення власного самовідтворення і суспільства загалом, тобто кожен живе і розвивається так, щоб приносити користь собі та суспільству;

- із необхідності виробництва матеріальних і духовних продуктів для забезпечення життя і розвитку нації, як форми національно-суспільного самовідтворення: немає готових продуктів задоволення матеріальних і духовних потреб кожної людини, їх необхідно створити конкретно працею кожного громадянина в кількості, яка задовольнятиме життєві потреби працюючих і непрацюючих членів суспільства;

- із необхідності узгодження особистих, колективних, державних і суспільних або національних інтересів у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання: в самовідтворюваній національно-економічній системі не можна допускати гіперболізації, наприклад, державних інтересів, оскільки внаслідок цього будуть порушені інтереси людини, колективу та суспільства загалом; так само не можна надавати переваги інтересам окремої людини чи колективу при розподілі ресурсів, організації виробництва тощо, бо ослабне держава;

- із розуміння того, що економіка – це мистецтво ведення господарства, основна роль у якому відводиться продуктивній людині: в суспільстві створюються умови формування національного інтелекту, свободи підприємництва, встановлення горизонтальних зв'язків між підприємливими людьми, стимулювання виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, можливості кожному виявляти себе у виробництві;

- із переконаності в тому, що організація підприємництва, бізнесу та економіки загалом повинна відповідати закону ефективності, тобто вкладені у виробництво чи бізнес капітали мають відшкодуватися та забезпечити виробництво додаткового продукту; інвестований трудовий, основний і обіговий капітали повинні використовуватися так, щоб їх віддача

перевершувала вартість залученого капіталу; маса капіталу повинна відносно зменшуватися, а його рух і продуктивність – зростати; задіяний у виробництво капітал частково чи повністю не повинен переміщуватися у неформальну (тіньову) сферу руху, оскільки це призводить до загальної розбалансованості економіки, зниження ефективності використання капіталу у формальному секторі та нетрудового нагромадження доходів у неформальному;

– з підпорядкування форм організації виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг їх змістові, тобто ефективності функціонування підприємства, регіону, галузі, національної економіки загалом; первинним в організації виробництва є його економічний зміст, тобто ефективність вкладеного капіталу та соціальна доцільність, яка визначається потребою в певній продукції та послугах; ніякі ідеологічні концепції, теорії та їх організаційні системи не можуть визначати форму організації виробництва, якщо не забезпечується його ефективність;

– з доцільності формування єдиного погляду на зміст, структуру, пріоритети розвитку національно-економічної системи та її входження в систему світової економіки і міжнародного співробітництва: національно-економічна система не може розвиватися замкнуто, в такому разі вона приречена на хронічне відставання в економічному розвитку та на тривале зниження рівня життя народу;

– із залежності макроекономічних процесів від мікроекономічних: на мікроекономічному рівні відбувається виробництво фізичної одиниці продукції (робіт, послуг) q з ціною одиниці продукції (робіт, послуг) $ц$, створення вартості виробленої продукції (робіт, послуг) $в = qц$ її грошовооборотного еквіваленту $г$:

$$\mathbf{B = qц = Г}$$

Головними суб'єктами на мікроекономічному рівні є підприємства, фірми, бізнесмени (виробники), з одного боку, і домашні господарства (споживачі) – з іншого.

Рішення споживачів зводяться до отримання максимальної корисності, а виробників – максимальної прибутковості. Взаємозв'язок і залежність макроекономіки від мікроекономіки полягає в тому, що на основі використання зведених до спільного знаменника показників (найчастіше вартісних), мікроекономічні явища і процеси утворюють єдине ціле, виводячи узагальнені зміни і тенденції розвитку на загальнонаціональний або макроекономічний рівень. Наприклад, обсяг виробленої в країні продукції, робіт і послуг $Q_ц$ можна представити як суму вартостей $\sum q_ц$ різних видів продукції, робіт і послуг, створених на мікрорівні:

$$\mathbf{Q_ц = \sum q_ц, \text{ або } B = \sum в}$$

Аналогічно обсяг грошового обороту Γ , необхідного країні для обслуговування руху вартості виробленої продукції, визначають як суму її грошовооборотних еквівалентів:

$$\sum \Gamma = \Gamma$$

Осмислення національної економіки загалом потребує оцінки поведінки і рішень окремих економічних агентів. Наприклад, для виявлення чинників, які визначають сукупне (національне) споживання, необхідно проаналізувати рішення сім'ї про те, скільки доцільно витратити в певний час, а скільки відкласти на майбутнє. Для виявлення чинників, які визначають загальний обсяг капітальних вкладень (інвестицій), необхідна інформація про рішення фірм щодо створення нових потужностей. Для виявлення чинників, які визначають обсяг обігового капіталу, слід знати поточні потреби фірм щодо обсягів виробництва продукції тощо. Оскільки макроекономічні показники є просто сумою змінних, які утворюються внаслідок рішень суб'єктів споживання і виробництва, то й основи макроекономіки закладаються вже на мікрорівні.

Головним носієм продуктивної сили та економічного мислення є людина. Вона створює засоби виробництва, технології, підвищує свій кваліфікаційний рівень і формує „механізм моделі” національної економічної системи, розміщує її продуктивні сили, створює систему управління і регулювання, фінансів, розподілу продукту і споживання. Кожний рівень організації економічної системи потребує відповідного рівня економічного мислення:

– **національний макроекономічний рівень управління і регулювання** – вимагає від його суб'єктів глибокого знання макроекономічної теорії, суспільних і політичних процесів, правових основ функціонування внутрішніх національних і міжнародних економічних та політичних відносин, уміння аналізувати національно-економічні та суспільні процеси, приймати правильні рішення для захисту національних інтересів;

– **регіональний рівень управління і регулювання** – вимагає від його суб'єктів глибокого знання теорії і практики управління територіальними економічними системами (області, району, населеного пункту), володіння методами забезпечення збалансованості територіального виробництва, створення робочих місць і підвищення зайнятості в регіоні, залучення капітальних вкладень, вирішення інтересів регіону та соціальних питань і екології.

– **мікроекономічний рівень управління і регулювання** (рівень підприємства) – вимагає від його суб'єктів глибокого знання теорії мікроекономіки, кредитування, страхування, менеджменту, маркетингу, ефективного використання праці зайнятих, основного й оборотного капіталів, робочого часу та часу виробництва з метою забезпечення прибутковості їх діяльності.

Спільним для суб'єктів кожного рівня управління і регулювання є вирішення інтересів держави, регіону, конкретного виробника.

Цими інтересами є:

- для держави – надходження до бюджету держави і його розподіл (G_d);
- для регіону – надходження до бюджету регіону і його розподіл (G_p);
- для виробника – надходження до його бюджету від його прибутку (G_v) (для робітника – його заробітна плата, для власника капіталу – приріст капіталу та ін.) та його розподіл для відтворення праці зайнятих і утримання їх сімей, для оновлення основного капіталу, продукції, підвищення професійної кваліфікації зайнятих тощо.

Керівникам державного та регіонального рівнів управління і регулювання повинні бути притаманні такі якості:

- національний патріотизм і загальнолюдський гуманізм. На їх відповідальності інтереси держави і регіонів, загальний стан економіки та соціальної сфери, долі працюючих і непрацюючих, авторитет країни та відомств, якими вони керують;
- професіоналізм і діловитість. Керівникам належать функції прийняття рішень щодо вибору пріоритетів, ресурсів та засобів забезпечення стабільних темпів економічного зростання, оптимізації пропорцій розміщення продуктивних сил і вирівнювання економічних рівнів розвитку регіонів;
- чесність і справедливість. Обов'язок керівників полягає в збереженні, примноженні та раціональному використанні державного, регіонального бюджетів, недопущенні привласнення державних і регіональних коштів, невиплати заробітної плати, пенсій, стипендій, створенні матеріальної та фінансової бази соціального захисту тих, хто цього потребує.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.
6. Заблоцький Б. Ф. Перехідна економіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : ВЦ „Академія”, 2004. – 512 с. (Альма-матер).

7. Заблоцький Б. Ф. Розміщення продуктивних сил України : Національна макроекономіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : Академвидав, 2003. – 368 с. (Альма-матер).

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент